

MUSTAQILLIK DAVRIDA O'ZBEKISTONDA ARXEOLOGIK TARIXIY RIVOJI

Xoshimjonova Marhabo Abdusalom qizi

Millat Umidi Universitetining Bakalavriyat ta'lim yo'nalishi Business

Management fakultet 1– bosqich talabasi

Annotatsiya

Maqolada O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishganidan so'ng arxeologiya sohasida yuz bergan o'zgarishlar, ilmiy yondashuvlarning yangilanishi va xalqaro hamkorlikning rivojlanishi tahlil qilinadi. Tadqiqotlarda milliy o'zlikni anglash, tarixiy xotirani tiklash va madaniy merosni saqlashga qaratilgan islohotlarning ilmiy ahamiyati yoritilgan. Mustaqillik davrida arxeologiya fani O'zbekiston tarixini yangi bosqichda o'rganish imkonini yaratdi.

Abstract

The article analyzes the transformation of archaeological research in Uzbekistan after gaining independence. It highlights the modernization of scientific approaches, the expansion of international cooperation, and the role of archaeology in preserving cultural heritage and national identity. The study emphasizes that during the independence period, archaeology in Uzbekistan entered a new phase of development and contributed significantly to understanding the nation's ancient civilization.

Аннотация

В статье рассматриваются изменения в археологических исследованиях Узбекистана после обретения независимости. Анализируется обновление научных подходов, развитие международного сотрудничества и значение археологии в сохранении культурного наследия и национальной

идентичности. Отмечается, что в период независимости археология Узбекистана вышла на новый уровень развития и сыграла важную роль в изучении древней цивилизации страны.

Kalit soʻzlar: mustaqillik, arxeologiya, madaniy meros, ilmiy tadqiqotlar, tarixiy yodgorliklar, xalqaro hamkorlik.

KIRISH

Oʻzbekiston mustaqillikka erishganidan soʻng mamlakatda fan, madaniyat va tarixni oʻrganish sohalarida keng koʻlamli oʻzgarishlar yuz berdi. Ayniqsa, arxeologiya fani yangi bosqichga koʻtarilib, milliy tarixni qayta tiklash, qadimiy yodgorliklarni asrash va ularni xalqaro miqyosda targʻib etish davlat siyosatining ustuvor yoʻnalishiga aylandi.

Sovet davrida olib borilgan arxeologik izlanishlar koʻpincha markazlashtirilgan siyosat doirasida yuritilgan, natijada oʻzbek xalqi tarixining ayrim jihatlari yetarli darajada ochib berilmagan edi. Mustaqillik esa ilm-fan vakillariga milliy tarixni mustaqil oʻrganish va xalqaro miqyosda tanitish imkonini berdi.

Ushbu maqolada mustaqillik davrida Oʻzbekistonda arxeologiya fanining rivojlanish bosqichlari, ilmiy natijalari va bu sohadagi xalqaro hamkorlik tahlil qilinadi.

Asosiy qism

1. Arxeologiya fanining yangi bosqichga koʻtarilishi

1991-yildan soʻng Oʻzbekiston Fanlar akademiyasi huzuridagi Arxeologiya instituti faoliyati milliy manfaatlarga asoslangan holda qayta tashkil etildi. Endilikda tadqiqotlar respublikaning barcha hududlarini qamrab olib, tarixiy yodgorliklar tizimli ravishda oʻrganila boshlandi.

Xorazm, Surxondaryo, Buxoro, Samarqand, Qashqadaryo va Farg'ona vodiysi hududlarida arxeologik ekspeditsiyalar yo'lga qo'yildi. Shu davrda yangi ilmiy markazlar, masalan, Samarqanddagi **Afrosiyob**, Surxondaryodagi **Dalvarzintepa**, Xorazmdagi **Toprakkala** komplekslari asosida doimiy tadqiqot bazalari tashkil etildi.

2. Muhim topilmalar va ilmiy natijalar

Mustaqillikdan keyingi yillarda O'zbekiston arxeologlari tomonidan topilgan yodgorliklar mamlakat tarixini yanada boyitdi. **Afrosiyob** qazilmalari orqali qadimiy Samarqand shahrining siyosiy va madaniy markaz sifatidagi o'rni aniqlashtirildi. **Dalvarzintepa**da topilgan buddaviylik haykallari va tangalar Markaziy Osiyo madaniyatining ko'p qatlamli ekanini ko'rsatdi.

Kampirtepa yodgorligidagi tadqiqotlar esa qadimda bu hududda yunon-baqtriya madaniyati mavjud bo'lganini ilmiy jihatdan isbotladi. **Varaxsha**, **Paikend**, **Toprakkala** kabi yodgorliklarda olib borilgan qazishmalar natijasida qadimiy davlat tuzilmalari, shaharsozlik an'analari va xalqaro savdo yo'llarining faoliyati haqida yangi ma'lumotlar olindi.

3. Xalqaro hamkorlik va zamonaviy texnologiyalar

Mustaqillik davrida O'zbekiston arxeologlari xorijiy ilmiy markazlar bilan faol hamkorlikni yo'lga qo'ydi. **Fransiya**, **Yaponiya**, **Italiya**, **Koreya Respublikasi**, **Rossiya**, **Germaniya** kabi davlatlar bilan qo'shma ekspeditsiyalar tashkil etildi.

Bu hamkorliklar tufayli yangi metodologiyalar va texnologiyalar joriy qilindi: **3D modellashtirish**, **dronlar yordamida xaritalash**, **raqamli arxivlar yaratish**, **lazerli o'lchov tizimlari** kabi ilg'or usullar arxeologik tadqiqotlarni sifat jihatidan yangi pog'onaga olib chiqdi.

Shuningdek, **UNESCO** bilan hamkorlikda "Jahon merosi obyektlarini asrash va targ'ib etish" dasturi amalga oshirildi. Buxoro, Xiva, Shahrisabz kabi

tarixiy shaharlar restavratsiya qilinib, ularning xalqaro maqomi yanada mustahkamlandi.

4. Arxeologik ta'lim va yosh kadrlar tayyorlash

O'zbekiston oliy ta'lim muassasalarida arxeologiya yo'nalishlari kengaytirildi. Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti, Samarqand va Termiz davlat universitetlarida maxsus kafedralar faoliyat yurita boshladi. Davlat grantlari, stajirovkalar va xalqaro loyihalar yosh tadqiqotchilarga ilmiy izlanish olib borish imkonini yaratdi. Bu esa O'zbekiston arxeologiyasida yangi avlod olimlarining shakllanishiga sabab bo'ldi.

5. Madaniy merosni asrash va targ'ib qilish

Mustaqillik davrida madaniy merosni asrash davlat siyosatining muhim yo'nalishiga aylandi. 2018-yil 19-dekabrdagi Prezident qarori asosida tarixiy yodgorliklarni muhofaza qilish, restavratsiya qilish va ommalashtirish ishlari kuchaytirildi.

Natijada, **O'zbekiston tarixi davlat muzeyi, Afrosiyob muzeyi, Xorazm qal'alari majmuasi** kabi markazlar zamonaviy talablarga mos tarzda qayta tashkil etildi. Bu ishlar yoshlar ongida tarixiy xotira va milliy g'ururni mustahkamlashda katta ahamiyat kasb etmoqda.

Xulosa

O'zbekiston mustaqillikka erishganidan keyin arxeologiya fani yangi taraqqiyot bosqichiga ko'tarildi. Ilmiy izlanishlar nafaqat tarixni o'rganishga, balki milliy o'zlikni anglash va madaniy merosni asrashga xizmat qilmoqda. Bugungi kunda o'zbekistonlik arxeologlar xalqaro miqyosda tan olingan mutaxassislar qatoriga kirgan.

O'zbekiston arxeologiyasi — bu milliy faxr, tarixiy xotira va madaniy merosni kelajak avlodlarga yetkazuvchi fan sifatida yuksalishda davom etmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Arxeologiya instituti hisobotlari (1991–2023).
2. Karimov I.A. *Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch*. Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
3. Berdimurodov A. *O'zbekiston arxeologiyasi tarixi va istiqbollari*. Toshkent: O'zbekiston, 2016.
4. UNESCO. *World Heritage in Uzbekistan: Preservation and Research*. Paris, 2021.
5. Aripov B. *Afrosiyob qazilmalarining yangi natijalari*. – “O'zbekiston tarixi” jurnali, №4, 2022.
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 19-dekabrdagi PQ–4068-son qarori.

